

TEKST JOB VAN SCHAIK | FOTO'S JAAP BEUKER, SÖNKE HARTZ, JOB VAN SCHAIK, BERNARD VERSLOOT

Een groep Noord-Nederlandse archeologen zocht onlangs in Nordfriesland naar neanderthalersporen. De amateurs en professionals waren uitgenodigd door twee Duitse onderzoeksinstituten.

ZOEKEN NAAR GELUK

Jaap! Het is half elf zaterdagochtend op een akker in de Duitse deelstaat Sleeswijk-Holstein, zo'n 50 kilometer ten zuiden van de grens met Denemarken. De herfstzon beschijnt de lichtglooiende hellingen in de bocht van een stroomdal. Het blad aan de bomen die de velden omzomen is goudgeel verkleurd. Vanuit de verte weerklinkt een schot.

Er is in de buurt een drijfzucht gaande. had Martin Segsneider aan het begin van de zoektocht verteld. Even daarvoor zagen we een groep van tien reëen over een belendend landbouwperceel springen. Aan wild geen gebrek in de dunbevolkte streken van Kreis Nordfriesland, vlakbij de Noordzeekust. „Jaap, hierheen. We hebben er een!”

Een groep van veertien mannen en één vrouw struimt al ruim een half uur in slagorde de omgeploegde landbouwgrond af. Maar nu is de orde verstoord. Opwindig alom. De zoekers verzamelen zich rond Bernard Versloot. De amateurarcheoloog uit Niekerk heeft zojuist een door neanderthalers bewerkt stuk vuursteen opgepakt. Althans, zo luidt het voorlopige oordeel.

Hier wordt niet op wild gejaagd, maar op oeroude stenen werktuigen. En voordat er kan worden gejuicht, is het oordeel van Jaap Beuker noodzakelijk. Beuker (66), tot zijn pensionering twee jaar geleden conservator archeologie bij het Drents Museum, is kenner bij uitstek van prehistorische stenen werktuigen. Hij publiceerde er in 2010 een dik boek over en beschikt daarnaast over een schat aan praktijkervaring.

Als een veldheer die toezicht houdt op zijn troepen loopt Beuker vandaag achter de zoekers aan. Rechte rug, korte grijze baard, vriendelijke blik achter een brillette met koord. Het is een gemengd gezelschap van Nederlandse en Duitse amateurarcheologen, aangevuld met enkele professionals en een journalist.

Als Beuker ter plekke is, volgt meteen de bevestiging. „Ja hoor! Een prachtige afslag! Mooie slagbult, fraaie slagnegatieven. Geen twijfel mogelijk.”

Sönke Hartz, conservator van het Archeologisch Landesmuseum in Schleswig, drement wat nerveus om de zoekers heen. Hij is opgetogen, maar onzeker. „Het is een mooi stuk, toch?”

Martin Segsneider, die vandaag alle vondsten met de gps inmeet, staat er glimlachend bij. Rustig, vol vertrouwen. Hij is hoofd van de afdeling Kust- en Zeearcheologie van het Niedersächsisches Institut für historische

André Kerkhoven met een afslag.

“AMATEURARCHEOLOGIE IS VEEL LEUKER DAN PROFESSIONELE

Küstenforschung (Nthk) in Wilhelmshaven. De twee Duitse wetenschappers hebben de Nederlandse archeologen uitgenodigd om dit weekend in Nordfriesland te komen zoeken. Hun instituten nemen een groot deel van de kosten van de trip voor hun rekening.

MP

Het is de derde keer dat de Drentse en Groningse neanderthalersjagers op deze plek helpen zoeken. „De eerste keer, in 2015, leverde veertien mp-artefacten op”, vertelt Hartz. „De tweede keer in 2016 waren het er drie.”

MP is de meest gehoorde afkorting vandaag. Zij staat voor *midden-paleolithicum*: het middelste deel van de oude steentijd, toen Europa bevolkt werd door neanderthalers, een mensensort die 28.000 jaar geleden uitstierf. Althans als aparte soort. Recent onderzoek wees uit dat Europeanen gemiddeld zo'n 2 tot 3 procent neanderthaler-DNA in zich dragen.

In deze streken jaagden neanderthalers met hun vuurstenen werktuigen op mammoeten, rendieren, wilde paarden en wolharige neushoorns. Moderne mensen deden hier pas tegen het einde van de laatste ijstijd hun intrede, zo'n 15.000 jaar geleden.

„Deze akker is de meest noordelijke nean-

derthalersite van Europa die nu bekend is”, zegt Sönke Hartz. „Maar er moeten er nog veel meer zijn. Ook hier in de omgeving. Helaas is de kennis die nodig is om neanderthalerartefacten te herkennen nauwelijks aanwezig. Ik ken slechts één amateurarcheoloog in Sleeswijk-Holstein die ernaar zoekt.”

Het is een vreemde situatie. In Duitsland willen de instituten graag onderzoek doen naar de neanderthaleraanwezigheid van weleer, maar is er weinig kennis. In Nederland is die kennis er wel, mede dankzij een grote vindplaats bij Peest, maar hebben de instituten hun handen van het onderzoek afgetrokken.

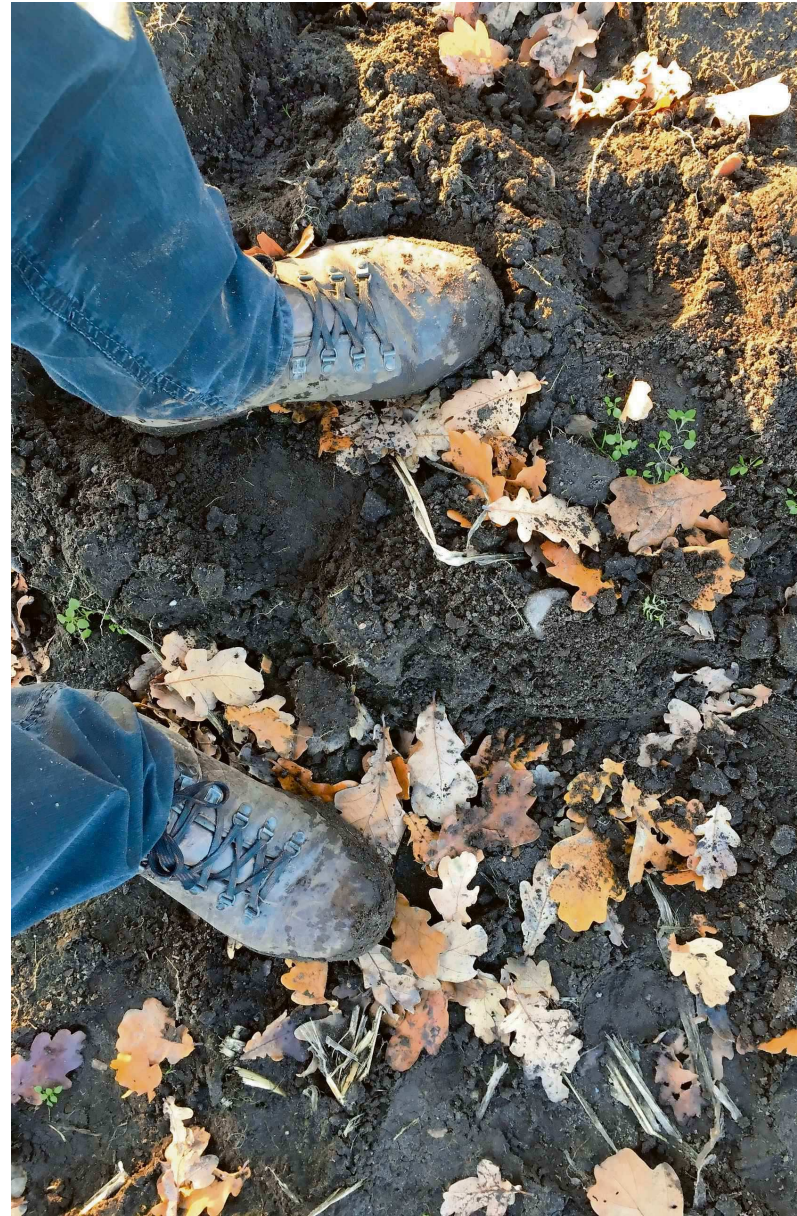
„Toen ik nog bij het Drents Museum werkte, kreeg ik alle medewerking”, zegt Beuker, die samen met de zelfstandige Groningse archeoloog Marcel Niekus aan de wieg stond van het neanderthaleronderzoek in Noord-Nederland (zie kader). „Nu ik gepensioneerd ben, vindt vanuit het museum geen onderzoek meer plaats naar het midden-paleolithicum. Logisch, want het Drents Museum heeft geen onderzoeksopdracht.”

De Rijksuniversiteit Groningen doet na het vertrek van Dick Stapert, de wetenschapper die Tjerk Vermaning als oplichter ontmaskerde, ook niet meer mee. Beuker: „Je hebt in Noord-Nederland eigenlijk alleen nog de Stichting Stone en de amateurarcheologen van de Drents Prehistorische Vereniging die je hier ziet rondlopen.”

Het zijn de liefhebbers die het neanderthaleronderzoek levend houden. „Je moet mensen hebben die op een prettige manier een beetje 'gek' zijn en tijd, zin en heel veel geduld hebben om het veld in te gaan”, zegt Beuker. „Dat hou ik Martin Segsneider en Sönke Hartz ook steeds voor, leid mensen op! Maar makkelijk gaat dat niet.”

VOURSTEEN

In 2015 en 2016 werd gezocht op de zogenaamde Schmallacker bij het dorpie Drensdorf. Nu is de groep een akker opgeschoven, omdat de Schmallacker te sterk begroeid is. „Bijna alle boeren kiezen tegenwoordig voor groenbemesting in de winter, om erosie tegen te gaan”, vertelt Martin Segsneider. „Dat is een groot probleem voor ons archeologen, want je ziet de stenen niet meer liggen.” Het veld dat vandaag wordt afgezoekt, is onlangs omgeploegd. Door de regen in de week voor de zoektocht zijn de stenen aan de oppervlakte van de akker goed zichtbaar. Alleen de maaisoppels die na de oogst zijn blijven staan, en afgewaarde bladeren en takjes van de eiken langs de akker belemmeren het zicht

“JA HOOR! EEN PRACHTIGE AFSLAG! MOOIE SLAGBULT, FRAAIE SLAGNEGATIEVEN

Tjerk Vermaning

Het neanderthaleronderzoek in Noord-Nederland is lange tijd gekleurd door Tjerk Vermaning. De Drentse amateurarcheoloog – over wie momenteel een expositie te zien is in het Drents Museum – deed in de jaren zestig en zeventig van de vorige eeuw spectaculaire 'neanderthaleravonturen' op verschillende plekken in Drenthe en Friesland. Tot die tijd waren er in Noord-Nederland alleen enkele losse vondsten bekend. Vermaning's populariteit leidde ertoe dat veel amateurarcheologen op zoek gingen naar neanderthalerwerktuigen. Dat bleef zo nadat de Groningse wetenschapper Dick Stapert Vermaning ontmaskerde als een oplichter die vervalste neanderthalerwerktuigen als echt presenteerde. De affaire Vermaning leidde tot een botsing tussen een groep amateurs die in Vermaning bleef geloven en de professionele archeologie.

Video

Job van Schaik zocht een dag mee met de amateurarcheologen en maakte daar een video van die is te bekijken op www.dvhn.nl/video.